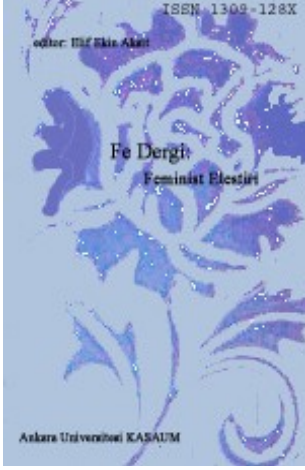

Yayımlayan: Ankara Üniversitesi KASAUM

Adres: Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Cebeci 06590 Ankara

Fe Dergi: Feminist Eleştiri Cilt 8, Sayı 2

Erişim bilgileri, makale sunumu ve ayrıntılar için:

<http://cins.ankara.edu.tr/>

**Erkeklik ve Kadına Şiddet Sorunu: Eleştirel bir
Literatür Değerlendirmesi**

Alev Özkazanç ve Erman Örsan Yetiş

Çevrimiçi yayına başlama tarihi: 27 Aralık 2016

Bu makaleyi alıntılar için Alev Özkazanç ve Erman Örsan Yetiş, “Erkeklik ve Kadına Şiddet Sorunu: Eleştirel bir Literatür Değerlendirmesi” *Fe Dergi* 8, no. 2 (2016), 13-26.

URL: http://cins.ankara.edu.tr/16_2.pdf

Bu eser akademik faaliyetlerde ve referans verilerek kullanılabilir. Hiçbir şekilde izin alınmaksızın çoğaltılamaz.

Erkeklik ve Kadına Şiddet Sorunu: Eleştirel bir Literatür Değerlendirmesi

Alev Özkazanç¹ ve Erman Örsan Yetiş²

Bu makale kadına yönelik şiddet konusunda erkek deneyimini vurgulamaya çalışır. Şimdiye kadar yapılan çalışmalarda, oldukça önemli olmasına rağmen, hikâyenin erkek tarafı pek fazla değinilmemiştir. Kadına yönelik şiddet politik anlamda hayati bir konu olarak kabul edilse de, daha fazla sorgulanması, üzerinde yoğun tartışmaların yürütülmesi gereken konudur. Bu gereklilik Türkiye’de çok daha fazla hissedilmektedir. Bunu takiben, bu makale eleştirel bir literatür incelemesi yoluyla yeni bir teorik bakış açısı sunma niyetindedir. Bu sebeple, kadına yönelik şiddet ve erkeklik çalışmaları literatürlerini verimli bir şekilde birbirine bağlayan yeni bir yaklaşım önermeyi amaçlar. Bu iki literatür alanının da, kadına yönelik şiddet ile diğer biçimleriyle şiddet arasındaki ilişkiyi kuran ve değişen toplumsal ve siyasi güç ilişkilerinin erkekler üzerindeki etkileri ile ilişkili olarak şiddeti kavrayan bir yaklaşımın eksikliği problemini paylaştığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet, Toplumsal Cinsiyet, Fiziksel ve Cinsel Şiddet Algı ve Deneyimleri, Kadın Çalışmaları, Erkeklik Çalışmaları

Masculinity and the Problem of Violence Against Women: A Critical Literature Review

The article tries to emphasize men’s experience in the cases of violence against women. The men’s part of the story is mostly not addressed in the current studies even though it is very crucial. Although violence against women has been accepted as a crucial subject on the political level, it still requires a more intensive debate and has to be fully explored. This is an even more notable requirement in Turkey. Hereby the article aims to present a new theoretical perspective through a critical review of literature and to propose a new approach that can connect both the literature on violence against women and masculinity studies effectively. It is understood that these two bodies of literature share a common problem of a missing approach that makes a connection between violence against women and other forms of violence, and sees violence in relation to the changing social power structures and its effect on men.

Keywords: Violence against Women in Turkey, Gender, Perception and Experience of Physical and Sexual Violence, Women Studies, Masculinity Studies

Giriş

Erkekler ve şiddet ilişkisine dair sorun, 1970’lerden itibaren öncelikle kadına yönelik şiddet literatüründe ele alınmış, 1990 sonrasında ise yeni gelişen erkeklik çalışmaları literatüründe merkezi bir konu haline gelmiştir. Kadına yönelik şiddete dair araştırma literatürü, son 30 yılda sosyal bilimler alanında başka hiçbir konuda görülmedik bir hızla büyümüştür. 1970’lerden itibaren yapılan araştırmalar kadına şiddetin yaygınlığını apaçık biçimde ortaya koymuş olmasına rağmen bu alandaki pek çok mesele tartışmalı olmaya devam etmektedir (Anderson 1997, 655; Gelles ve Conte 1990, 145). Tartışmalı konuların başında kadına şiddetin temel nedenleri ve erkekliğin bu nedenler içindeki konumu yer almaktadır. Bu açıdan bakıldığında yakın zamana kadar gelişen özellikle yakın ilişki içindeki şiddet olgusuna dair literatür iki ana damara ayrılabilir. (Anderson 2005; Martinez 2011, Yarar 2015).

¹Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi.

²Ankara Üniversitesi, Kadın Çalışmaları.

Bunlardan ilki ana akım feminist yaklaşımdır ki burada kadına şiddet olgusu erkek denetimi ve hâkimiyetinin zorunlu bir parçası olarak ele alınır. Yakın ilişkiler içinde meydana gelen şiddet, feminist bir bakış dâhilinde “kadına yönelik şiddet” kavramını öne çıkartacak biçimde toplumsal cinsiyete dayalı olarak kavramsallaştırılmıştır (Anderson 2005; Yarar 2015). Şiddet, feminist literatürde erkeklerin tekelinde bulunan kadınları kontrol altında tutmak üzere iş gören bir güç ve imtiyaz olarak görülmüştür. Patriyarkinin zora ve baskıya dayalı bir sistem olarak kadınları mağdur ettiği düşüncesi, şiddeti dolaysız bir şekilde erkek öznelliğinin ayrılmaz bir parçası olarak anlaşılmasına sebep olmuştur. Tekil bir erkek modeline içkin olarak şiddet, erkeğin erkine ait görülmüş ve bu bağlamda şiddet toplumsal cinsiyete dayalı evrensel bir olgu ve yapısal bir sorun olarak ele alınmıştır (Yarar 2015).

İkinci yaklaşım, Anderson’un adlandırmasıyla söylersek “aile içi şiddet araştırma geleneğidir” ki burada toplumsal cinsiyet vurgusu yapmayan ya da bu vurguyu yetersiz yapan bireyselci bir ekol olarak aile sosyolojisi ekolünü görürüz (Anderson 2005). Bu ekolde aile içi şiddet, yaş, gelir, eğitim, göç, yoksulluk, kişiler arası ilişki dinamikleri ve davranış bozuklukları vb. çeşitli sosyolojik ya da sosyo-psikolojik değişkenlere dikkat çekilerek açıklanır. İkinci yaklaşımda toplumsal cinsiyet, aile içinde şiddetin bir boyutu olarak bile ele alınmaz, şiddet analizinde asıl birim ailedir ve toplumsal cinsiyet ise sadece analizde bir değişken olarak ele alınır. Ayrıca yakın ilişki içindeki şiddet ancak ve ancak kapalı aile kurumu içinde ortaya çıkan şiddet türlerinden sadece biridir. Buna bağlı olarak, toplumsal cinsiyete dayalı analizlerde kadınların da erkekler kadar şiddete başvurabilir olduğu düşüncesinden hareket edilir. Şiddetin olgusal bir gerçeklik olarak ele alındığı bu yaklaşımda şiddetin farklı uzlaşım ve iletişim tarzları ile çözülebileceği inancı hâkimdir. Fakat bu yaklaşım şiddetin görünür olduğu farklı iktidar ilişkilerini hükümsüz kılarken, onu apolitik bir zemine oturtmaktadır (Yarar 2015, 25).

Anlaşılabileceği üzere, her iki yaklaşım da 1970’lerden itibaren kadına şiddet sorununu anlamada ve mücadelede değerli katkılarda bulunmuş olmakla birlikte temel bir eksiklik ve bazı sorunlar içermektedir. Bize göre bu iki yaklaşımdaki asıl sorun, erkekliği değişken olarak irdelemeyişidir. Yani bir toplumsal cinsiyet kategorisi olarak erkeklikle şiddet arasındaki karmaşık ilişkiyi dikkate almazlar. Bu bağlamda ana akım feminist yaklaşım erkekleri dâhil eder ancak sadece muktedir olarak, diğeri de erkekleri dâhil eder fakat bir güç ilişkisi bağlamında, yani erkeklik tanımı içinde değil, sadece bir değişken olarak değerlendirir. Gerçi bireyselci yaklaşımın erkekleri şiddet uygulayan ya da şiddete maruz kalan aktörler olarak daha ciddiye aldığı söylenebilir, ancak bu yaklaşım ne aile içi etkileşimi toplumsal cinsiyet bağlamında ele alabilmiş ne de daha genel toplumsal etkileşim içine yerleştirebilmiştir (Yarar 2015: 27).

Güncel feminist literatürde hem kadına yönelik şiddetin daha iyi anlaşılabilmesi için hem de toplumsal cinsiyet rejiminin erkeklikle ilişkisine dair görüş geliştirilebilmesi için erkeklerle araştırma yapmanın önemine dikkat çekilmiş olmakla birlikte (Letherby 2003; Mansley 2009) bu konuda yeteri kadar araştırma yapılmamıştır. Öte yandan son yıllarda hızla gelişen erkeklik çalışmaları literatüründe bu eksikliğin büyük ölçüde giderildiğini ve erkek deneyim ve söylemlerinin mercek altına alındığını görüyoruz.

Biz kadına şiddetle ilgili mevcut literatür ile erkeklik çalışmalarını birlikte değerlendiren bir bakış açısıyla, kadına şiddet olgusuna daha ilişkisel ve bütünsel bir yaklaşım geliştirmenin gerekli olduğunu vurgulamak istiyoruz. Bu amaçla, kuramsal olarak iki farklı ama ilişkili izlek üzerinden ilerleyerek ilgili literatürde yetersiz olduğunu düşündüğümüz iki konuya dikkat çekmeyi hedefliyoruz. Bunlardan ilki kadına şiddet ile diğer eril şiddet biçimleri arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılmasının gerekliliği, ikincisi ise erkekleri değişen toplumsal ve siyasi güç ilişkileri bağlamında kurulan ve dönüşen aktörler olarak ciddiye alınmanın gerekliliğidir. Erkekleri ataerkil toplumsal yapının pasif taşıyıcılarına indirgeyen ya da onlara sadece suç faili olarak aktörlük atfeden yaklaşımlar yerine, onları farklı deneyimler içinde performatif olarak kurulan öznellikler olarak ele alan ve dönüşen iktidar ilişkileri bağlamına yerleştiren bir yaklaşımın geliştirilmesine ihtiyacımız olduğu görülmektedir.

Bu eleştirel değerlendirmenin temel amacı, Türkiye’de gerçekleştirmeyi planladığımız bir saha araştırması için gerekli kuramsal hazırlığı yapmaktır. Bu araştırmanın temel sorusu “Türkiye’de farklı kesimlerden erkekler kadına şiddet ile diğer eril şiddet biçimleri arasında nasıl bir ilişki görüyorlar?” sorusudur. Bu temel soru çerçevesinde bir dizi alt araştırma sorusu öne çıkarılabilir: “Yaş, sınıfsal konum, sosyal statü, siyasi görüş, etnik aidiyet ve dinsel inanç gibi değişkenler bu konudaki görüş ve deneyimleri üzerinde nasıl bir etkide bulunuyor?”, “Erkekler, kadına şiddet ile özellikle kendilerinin mağdur ve tanık olarak dâhil olduğu farklı şiddet biçimleri arasında nasıl bir ilişki kuruyorlar?”, “Erkeklerin fail, mağdur ve tanık olarak deneyimleri onların algılarını ve söylemlerini nasıl etkilemektedir?”, “Erkeklerin farklı iktidar ilişkileri içindeki konumları ve kişisel deneyimleri ile şiddet sorununa bakışları arasındaki ilişkiler nelerdir?”.

Bu bağlamda, Türkiye’de erkeklerin kadına şiddet ile kendilerini de mağdur ve tanık olarak içeren farklı şiddet biçimlerine dair algı, deneyim ve söylemlerini ortaya çıkarmak ve özellikle bu ikisi arasındaki bağlantıları keşfetmek gerekir. Aşağıda sunacağımız eleştirel literatür taramasında bu temel soruyu bu şekilde öne çıkarmamızı mümkün kılan kuramsal gelişmeler ele alınmaktadır. Ardından, Türkiye bağlamında şimdiye kadar yapılan çalışmalar, bu kuramsal gelişmelere göre analiz edilerek değerlendirilmiştir.

Kadına Yönelik Şiddet Literatüründe Erkekler

Yakın zamana kadar kadına yönelik şiddete dair literatürde erkeklere ve erkek bakış açısına dair belirli varsayımlar ve saptamalar etkili olmuştur. Bu varsayım ve saptamalar nedeniyle kadına şiddet araştırmalarında erkeklerin, erkek deneyimi ve öznelliklerinin büyük ölçüde ihmal edilmiş olduğunu söyleyebiliriz. Bu yaklaşımlarda erkekler çoğu zaman ataerkil yapının dışlıları olarak görülmüş; fail olarak ele alındıklarında ise sadece suç failleri olarak değerlendirilmişlerdir. İlk olarak, 1970’lerde ikinci dalga feministlerin çalışmalarında erkekler ataerkil yapının taşıyıcıları olarak ele alınmışlardır. İlk feminist çalışmalar, ataerkil yapının kurumları ve işleyişi gereği erkeği kadını sömüren, ezen ve güç kullanan tarafa yerleştirirken, kadını da bu gücün karşısında kurban ve ezilen konumunda tarif etmiştir. Susan Griffin eril şiddetin, ataerkil kültürün temel bir unsuru olarak bütün heteroseksüel ilişkilerde görüldüğünü belirtir (Griffin 1971). Bu durumda kadın ve erkek arasındaki her türlü mahrem ilişkiyi, eril şiddetin eylem alanı olarak tahayyül eder. Feminist bir hukukçu olan MacKinnon da Griffin gibi heteroseksüel ilişkiyi erkek egemen ideolojinin ve onun şiddet içeren pratiğinin yatağı olarak görür (MacKinnon 1982) Susan Brownmiller ise tecavüzü ve erkeklerin uyguladığı şiddeti ataerkil kültürün ve erkek iktidarının bir sonucu olarak feminist çalışmanın merkezine koyar (Brownmiller 1976). Mary Daly ve Dale Spender gibi isimler de bu görüşü destekler (Segal 1990). Bu iki feminist için de kadın deneyimi tarih boyunca şiddet, baskı ve sömürüye işaret eder; kadın özgürleşmesi için bu şiddet, baskı ve sömürünün gerektiği gibi analiz edilmesi ve kadın deneyimi etrafında gelişen bir kurtuluş politikası geliştirmek elzemdir (Segal 1990). Bu düşünceye göre, erkek olmanın kendisi halihazırda kadına yönelik şiddetin faili olmak için yeterli görünmektedir. Brownmiller’in vurguladığı üzere, biyolojik potansiyellerinin yanında erkekler kadınları denetim altına almak, hükmetmek için de şiddeti bir araç olarak kullanmaktadırlar (Brownmiller 1976). Bu düşüncenin paralelinde tecavüz gibi bir cinsel şiddet eylemi, “ataerkilliğin hücum kıtası” olarak “erkek egemenliğin sürekliliği” için elzem görülmüştür (Segal 1992, 288). Daha genel olarak klasik feminist yaklaşımda şiddet sorunu, hem patriyarkin yapısal bir gereği hem de erkeklerin biyolojik ya da karakter özellikleri olarak ele alınmıştır (Martinez 2011).

Yukarıda özetlenen klasik feminist yaklaşımlar, 1970’lerden itibaren kadına yönelik şiddeti hem kamusal gündeme sokarak, sorunun ulusal ve uluslararası politika konusu haline getirilmesine hem de bu konuda pek çok araştırma yapılmasına öncülük etkileri için değerlidirler (Hamel 2007; Martinez 2011). Ancak günümüzün değişen toplumsal koşullarında ve kuramsal gelişmeler ışığında bu yaklaşımlar haklı nedenlerle eleştirilmekte, bunun yerine daha ilişkisel, etkileşimci, bütünleştirici ve çok değişkenli yaklaşımlar önerilmektedir (Yarar 2015). Yine de klasik feminist yaklaşımın kadına şiddet araştırmaları üzerinde süregelen etkisi nedeniyle, erkekler sorusunun alan araştırmalarında yeterli biçimde ele alınmadığını söyleyebiliriz.

Öte yandan erkeklerin deneyimleri ve öznellikleri sorusunun, kadına şiddet araştırmalarının içine doğrudan ya da dolaylı biçimlerde dâhil edildiğini de görebiliriz. Kadına şiddet araştırmalarında erkeklerin görüş alanına girdiği ana bağlam, fiziksel ve cinsel şiddetin faili olarak erkekler olmuştur. Ancak ne yazık ki suç faili olarak erkeklere odaklanma biçimi, sorunun yeterli bir feminist perspektifle ele alınmasını önlemiş gibidir. Cinsel şiddete dair önemli bir araştırma yürütmüş olan Diana Scully, erkeklerin dünyasında feminist araştırma yapmanın gerekliliğini vurgulayan yazarlardan birisidir (Scully 2014). Scully, feminist araştırmacıların erkeklerin dünyasını eleştirel olarak araştırmayı ihmal ettiklerini belirterek konunun önemine değinir (s. 15). Ayrıca Scully, tecavüz araştırmalarının erkeklerin ve psikiyatri mesleğinin elinde olmasını ve feminist araştırmanın dikkati kurbanlaştırılmış kadınlar üzerine yoğunlaştırmasını da, “erkek şiddetinin ipucu kadınlarda değildir” diyerek eleştirir. Tecavüze dair gerçek bir içgörü ancak tecavüz eden erkeklerin toplumsal kurgularına müdahale etmekle ve bu kurguyu eleştirel gözle incelemekle elde edilebilir. (s. 17). Bu konunun önemine dikkat çekilmiş olmasına rağmen ne yazık ki şiddet faili olan erkeklerle yapılan feminist görüşmelerin sayısı oldukça azdır. Bunlardan en erken tarihli ve önemlilerinden biri Alberto Godenzi’nin 1989 tarihli İsviçre araştırmasıdır (Godenzi 1992). Bu çalışma, şiddet uygulamış olup da şikâyet edilmemiş olan erkeklere ulaşıldığı ve onların bakış açılarını anlamaya odaklandığı için önemlidir. Godenzi’nin “erkeklerin suskunluğunu bozmak” üzerine

yaptığı vurgu çok önemlidir. Bu araştırmada erkeklerin şiddet konusunda konuşmalarının önemine dair önemli tespitler mevcuttur. Araştırmada kullanılan yöntemin başarılı olması, “erkeklerin kendi uyguladıkları şiddet konusunda konuşmayacakları, olsa olsa birtakım yalanlar ve müstehcen hikâyeler dışında konuşmak için bir saikleri olmadığı” yolundaki varsayımları boşa çıkarmıştır (Godenzi 1992, 33).

Suçlularla yapılan araştırmaların dışında erkek deneyimleri, algı ve söylemlerinin kadına şiddet araştırmalarına dolaylı ve marjinal olarak dahil edildikleri farklı bağlamlar da mevcuttur. Bunlar arasında en tartışmalı olanı, şiddet mağduru olan koca figürü etrafında dönen tartışmadır. Örneğin A.B.D’ de aile içi şiddet kavramını öne çıkaran bazı aile sosyologları, ailede kadınların da erkeklere şiddet uyguladıklarını ileri sürüp “dayak yiyen koca” olgusunu ortaya atmışlar ancak tepkiyle karşılaşmışlardır (Anderson 1997, 559; Gelles ve Conte 1990, 1046). Erkeklerin aile içinde uğradıkları kadın şiddeti sorusu son yıllarda yapılan bazı araştırmalar yoluyla yeniden gündeme gelmiştir (Kimmel 2002). Bunun dışında, birçok araştırmada erkeklerin, ağırlıklı olarak çocukluk yaşlarında uğradıkları cinsel istismar bağlamında görüş alanına girmekte olduklarını görüyoruz. Ayrıca erkeklerin çocukluk çağında maruz kaldıkları fiziksel veya cinsel şiddet ile daha sonra kendi uyguladıkları şiddet arasındaki bağlantılara işaret eden ve “şiddetin kuşaklar arası aktarımı” ya da “şiddet döngüsü” olarak kavramsallaştırılan olgu sayesinde de, erkeklerin uğradıkları şiddet görüş alanımıza girebilmiştir. Cinsel istismar mağduriyeti araştırmalarında öne çıkan bir olgu, bildirilenden çok daha fazla erkek çocuğun cinsel istismar kurbanı olduğu yolundandır (Topçu 2009). Söz konusu olan çocuklar olduğunda “fail” ile “mağdur” arasında çoğu zaman varsayılan kalın çizgi belirsizleşmekte, cinsel suç faili olan erkek çocukların aynı zamanda “kurbanlar” olarak portresini çizmek kolaylaşmaktadır. Fakat yetişkin erkekler söz konusu olduğunda bunu yapmak hem kuramsal olarak hem politik olarak sakıncalı bulunmaktadır. Çünkü çoğu zaman erkeklerin daha önce çocuk olarak şiddete maruz kalmış olmaları olgusu, yetişkin hayatlarında kullandıkların şiddeti meşrulaştıracak biçimde kullanılabilir. Oysa meşrulaştırıcı yollara sapmadan da erkekler arası güç hiyerarşilerinin, şiddet olgusunun ve mağduriyetlerin incelenmesi mümkündür.

Erkeklikle şiddet arasındaki ilişki açısından ele alınabilecek bir diğer olgu yetişkin erkekler arası şiddet olgusudur ve bu olgunun toplumsal cinsiyet literatürüne girdiği en temel hiç kuşkusuz örgütlü şiddet, savaş ve militarizm konusu olmuştur. Savaşların nasıl ağır biçimde cinsiyetlendirilmiş olduğu kadınlara yönelik şiddet üzerinden çok iyi gösterilmiş ise de erkekler arası ilişkilerdeki şiddete o kadar sık dikkat çekilmemiştir. Ayrıca özellikle son yıllarda kadına şiddet kavramı yerine “toplumsal cinsiyete dayalı şiddet” kavramı önerilerek sadece kadınlara değil LGBTT bireylere ve doğrudan erkeklere yönelen şiddet de temel bir başlık olarak öne çıkmaya başlamıştı (Welchman ve Hossain 2014). Erkeklerin, kadına yönelik şiddet literatüründe görüş alanına girdikleri bir diğer alan, erkeklerin ve özellikle genç erkeklerin “namus” suçları ve “namus” cinayetlerinin mağduru olduğu durumlardır. Dünyanın pek çok yerinde genç erkekler de cinayet kurbanı olabilmekte, evlenip evlenmemeye, ya da kiminle evleneceğini seçme gibi konularda ağır baskı altında kalabilmektedir (Welchman ve Hossain 2014, 25). Burada, “normatif namus savlarının genellikle toplumsal, iktisadi ve siyasi güdülerle iç içe geçmişliğini, yani “ailenin namusunun” toplumsal mevki, hareketlilik ve iktisadi şartlara bağlı bulunduğunu” gösteren sosyolojik incelemelere dikkat çekmek gerekir. Bu tespitler, kadına şiddet ile başkaca zor içeren iktidar ilişkilerinin nasıl iç içe geçtiğini tam da failerin saikleri ve niyetleri üzerinden inceleyebilmek açısından önem taşır. “Namus” gerekçesini veri kabul etmektense bu söylemin değişen iktidar ilişkileri bağlamında karmaşık ve kararsız kuruluşuna odaklanarak çok daha ilişkisel bir kavrayış geliştirebiliriz.

Erkeklerin suç faili ya da şiddet mağduru olarak görüş alanına girdikleri bu farklı bağlamlara dair çalışmaların yapılması, hem kuramsal hem yöntemsel açıdan önemlidir. Çünkü bu araştırmalar yoluyla erkeklerin de şiddete farklı biçimlerde maruz kaldıkları, onların öznelliklerinin ve deneyimlerinin önem taşıdığı ve asıl olarak bu konuda erkek olarak konuşmalarının kuramsal ve politik olarak önemli olduğu vurgulanmış olmakta bu da var olan cinsiyet rejimlerinin çok daha hızlı çözülmesi için bir başka eleştirel dinamik yaratmaktadır. Günümüzde feminist kuramdaki ana eğilim, kadına şiddet başkaca eril şiddet biçimleri ile ilişki içinde ele almaktan çok, zayıf anlamıyla şiddet (fiziksel şiddet) güçlü anlamıyla şiddet (yani ataerkil denetim ve baskı) biçimleriyle ilişkilendirmek yönündedir. Nitekim güncel uluslararası feminist literatürde kadına şiddet, esas itibarıyla ataerkil güç ve denetim aracı olarak değerlendirilmiştir (Dempsey 2007; Sancar 2009; Ertürk 2004; MacKinnon 1995; Savran 1994). Kadına şiddetin özgül önemini ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini vurgulayan bu yaklaşım önemli olmakla birlikte, sorunu başkaca toplumsal cinsiyetlendirilmiş şiddet ve baskı biçimleriyle ilişkilendirmekte başarısız olmaktadır (Ertürk 2004). Son yıllarda özellikle LGBTT bireylerin uğradığı şiddet, kadına şiddet ile birlikte ele alınmaya başlamıştır. Ama teorik ve politik olarak

tartışma yaratan asıl sorun, erkeklerin uğradığı şiddet ya da bir şekilde dâhil olduğu erkekler arası şiddet sorunu çerçevesinde ortaya çıkmıştır.

Yukarıda işaret edilen sınırlarına rağmen, son yıllarda kadına şiddet araştırma literatüründe bizim buradaki amacımız açısından faydalanılabilir bulduğumuz farklı bakış açıları geliştirilmeye başlamıştır. Son 30 yılda hâkim olan toplumsal cinsiyet bakış açısı, her alanda olduğu gibi kadına şiddet konusunda da ataerkil yapıya açıklayıcı bir ilke olarak referans vermek yerine, karmaşık ve değişen iktidar ilişkilerini ve öznellikleri merkeze alan bir yaklaşımın geliştirilmesini zorlamaktadır. Bu çerçevede yeni gelişen literatürde hem çoklu nedensellik vurgusunun arttığını hem de yapı ile özne ikilemini aşan daha etkileşimci ve performatif yaklaşımların güçlendiğini görebiliyoruz (Flax, 1990; Yazar 2015). Kadına şiddet alanında bu türden ilişkisel ve çok değişkenli bakış açılarının önemli olduğunun anlaşılmasının nedenlerinden birisi, son yıllarda yapılan geniş çaplı şiddet araştırmalarının bu bağlantıların önemine kısmen işaret etmiş olması ise, bir diğeri de toplumsal cinsiyetin ırk, sınıf, etniklik, cinsellik, engellilik gibi diğer eşitsizlik alanları ile ilişkisini kurmaya çalışan bir teorik yaklaşımın öne çıkmış olmasıdır. Böylece hem aile içi şiddet araştırma geleneği feminist eleştiriler ışığında kendini yenilemiş ve böylece her iki geleneği birleştirmeye çalışan yaklaşımlar belirmiş hem de klasik feminist yaklaşımların yerini kapsayıcı ya da bütünleştirici yeni feminist modeller almaya başlamıştır (Anderson 2005; Taylor ve Jasinski 2011, Yazar 2015, 40-49).

Feminist literatürde bu konuda erken tarihli bir çalışma olarak Lynne Segal'in çalışması öne çıkmaktadır. Segal'in çalışmasında (1992) kadına şiddet konusunda erkekler arasındaki sınıfsal ve başkaca farkların önemine işaret edilmiştir. Segal ikinci dalga feminizm içinde revaçta olan, her erkeğin potansiyel bir şiddet faili olduğu düşüncesine eleştirel yaklaşır (Segal 1992, 300). Segal farklı araştırmalardan örneklerle, şiddetin faili olan erkeklerin egemen erkekliği temsil etmekten uzak, geçmişlerinde şiddet görmüş, sosyal olarak dışlanmış, "kadınsı" ya da "yumuşak" karakterli olmaları sebebiyle yadırganmış, yani erkekliklerinin sorgulanmış olduğunu göstermiştir (s. 303-305). Bu konudaki görüşlerini ileriki yıllarda daha da geliştiren Segal "tüm erkekler ya tecavüzcüdür ya tecavüz fantezilerine sahiptir ya da tecavüz kültürden yararlanır" savının tamamen hatalı olduğunu düşünüyorum" diye yazar (2010, 132). Bu noktada cinsel veya fiziksel şiddete teşebbüs eden erkeklerle, bu şiddetin faili olmamış erkekler arasındaki farkların incelenmesi gerekmektedir. Bu tür farkları ortaya koymak amacıyla yapılan araştırmalar, eril şiddeti daha sosyolojik bir analiz içinde değerlendirip, toplumsal değişim ve iktidar ilişkileri üzerinden okumaya yönelmektedir. Fakat Godenzi'nin belirttiği gibi, sadece fail olan erkekler üzerinden kurgulanan bir çalışma, toplumun marjinal ve zaten suç oranlarının yüksek olduğu yoksul tabakalarına gereğinden fazla odaklanma riski taşır (Godenzi 1992). Hâlbuki şiddet mevzusu ne sadece katıksız kadın-erkek ilişkileri bağlamında ne de toplumun belli bir tabakasının sosyolojik-psikolojik eğilimi doğrultusunda anlaşılabilir. Şiddet ne genel bir kategori olarak bütün erkekleri etiketlemeli ne de belli bir tür erkekliğe mahsus bir tepkiye indirgenmelidir.

Segal ve Gozendi gibi yazarların işaret ettikleri sorunlar, 2000'li yıllarda gelişen yeni feminist yaklaşımlar tarafından etraflıca ele alınmaktadır. Böylece kadına şiddet literatüründe, kadınların da yakın ilişki içinde erkeklere şiddet uyguladıkları tespiti, eşcinsel çiftlerde yaşanan şiddet olgusu, farklı saldırgan erkek tipolojilerini geliştirilmesi, farklı cinsel şiddet biçimlerinin ayırt edilmesi gibi gelişmeler sayesinde kişi, durum ve bağlamların önemine dikkat çeken yaklaşımlar öne çıkmaya başlamıştır. Böylece "bütün bunlar, asıl ihtiyacım... ev içi şiddeti veya yakın ilişki içindeki şiddeti, toplumsal pratiklerin (toplumsal cinsiyet eşitsizliğine de kapsayan) çok yönlü geniş bağlamına oturtmak olduğunu göstermektedir" (Yazar, 2015, 48).

Kadına şiddeti küresel düzeyde değişen iktidar ilişkileri bağlamında ele alan temel bir yaklaşım son yıllarda öne çıkmaktadır. Bu yaklaşımda kadına şiddet sorununun, küreselleşme bağlamında artan hegemonya krizi, neo-liberal politikalar ve artan siyasal şiddetle bağlantılı olarak ele alındığını görüyoruz. Bu yaklaşımın en olgun ve yakın tarihli bir örneğini 2003-2009 arasında BM Kadına Yönelik Şiddet Özel Raportörlüğünü yapan Prof. Dr. Yakın Ertürk sunmuştur (Ertürk 2015). Ertürk kadına şiddeti yapısal eşitsizlik ilişkileri çerçevesinde bir insan hakları ihlali olarak değerlendirir (s. 17). Ertürk "Kadına şiddet günümüzde genel olarak yaygınlaşan şiddet olgusundan bağımsız mıdır yoksa farklı şiddet türleri arasında niteliksel bir bağlantı var mıdır?" diye sorar ve cevap olarak şöyle yazar: "Şiddet, iktidarın sarsıldığı, ikna mekanizmalarının çöktüğü ve birbiriyle yarışan alternatif toplum kesimleri arasında gerilimlerin arttığı dönemlerde tırmanışa geçer. Bu bağlamda günümüzde yaşanan kaba şiddet, yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren çözülen ve değişen hegemonyanın bir sonucudur ve farklı şiddet biçimleri aynı kaynaktan beslenmekte olup birbirleriyle ilişkilidir" (s.18). Günümüzdeki "erkeklik krizi" tartışmalarıyla da örtüşen bu değerlendirme çok değerli olmakla birlikte farklı şiddet biçimleri

arasındaki ilişkilerin tam olarak nasıl kurulduğu ve süreklilik kazandığı sorusunun yanıtı hala belirsiz kalmaktadır.

Sonuç olarak, bu alanda çok-değişkenli ve ilişkisel paradigmalardan önemi giderek daha fazla vurgulanıyor olsa da saha araştırmalarına temel oluşturacak güçlü bir kuramsal yaklaşımın tam gelişmemiş olduğunu söyleyebiliriz. Kadına şiddete dair mevcut literatürde halen birbirine bağlı iki temel sorunun devam etmektedir: bunlardan birisi kadına şiddet ile diğer eril şiddet biçimleri arasındaki ilişkilere dair vurgunun zayıf olmasıdır. İkincisi ise erkekleri farklı toplumsal konum ve deneyimlere sahip aktörler olarak ciddiye alan bir bakış açısının zayıf olmasıdır. Bu iki eksen arasındaki ilişkinin mahiyeti sorusu ile kadına şiddetin daha genel iktidar ilişkileri bağlamına oturtulması meselesi ise çok daha karmaşık bir sorun alanı olarak görülüp ihmal edilmiştir.

Erkeklik Çalışmaları Literatüründe Erkek Şiddeti Sorunu

Erkekler ve şiddet ilişkisine dair kavrayışımız son yıllarda özellikle erkeklik çalışmaları literatürü sayesinde gelişmeye başlamıştır. Bizim de bu makalede izleyeceğimiz temel izleklerden bazıları bu literatür tarafından geliştirilmiştir. Ayrıcalıklı kesim olarak erkeğin mercek altına alınmasıyla beraber, erkeğin de erkeklik rolü altında ezildiği ve erkekliği sürdürmenin bizzat erkek birey için çeşitli zorluklar arz ettiği gerçeği ön plana çıkmıştır. Bu izlek içinde erkeklik çalışmaları, erkekliğin kurulumunu tarihsel, kültürel bir kurgu olarak ele alarak eril iktidarın kökenlerine ve bu iktidarın farklı tezahürlerine ışık tutma amacı edinmiştir (Zeybekoğlu 2013). Bunun için erkekliğin kendisini bir araştırma nesnesi olarak görüp derinlemesine kavramsallaştırmak, bu kavramın kendi içindeki ilişkisel, tarihsel ve karmaşık oluşumunu göstermek gereklidir. Feminizmin ve LGBTT politikasının paralelinde gelişen ve kendi içine dönüp eleştiri üretebilen erkeklik incelemeleri tam olarak bunu amaçlamaktadır (Hearn 1996). Erkekliği sadece şiddet temelinde tanımlayan tarihsel olarak sabit bir öz olarak görmekten ziyade onun kendi içinde farklılıklar barındıran, hiyerarşik, kurumsal, edimsel, söylemsel ve mekânsal olarak şekillenmiş yapısını gören bir analiz geliştirmek önem arz etmektedir. Bu bağlamda Bourdieu'nün eril tahakküm ve sembolik şiddet tanımlamaları ufuk açıcı olmuştur. Bourdieu için şiddet, erkek tarafından öğrenilen, edim yoluyla kazanılan ve sembolik biçimlerde erkeğe ayrıcalık olarak geri dönen bir olgudur (Bourdieu 2014). Bourdieu için erkeklik, sosyal konumuna göre değişen farklı eğilimler gösteren bir kurguya işaret eder ve bu kurgu "erkeklik oyunu" içinde var olur (Bourdieu 2014). Bourdieu bu oyunun erkek tarafından oynandığını belirtirken kadını da erkeğin oyununun izleyicisi, onun takipçisi rolünde tanımlar. Fakat Bourdieu'nün vurguladığı esas unsur bu erkeklik oyununun diğer erkeklerle beraber ve onlara karşı oynanıyor olmasıdır. Bu durumda erkek önce diğer erkekler üzerinde iktidar kurmak, tanınmak ve erkekler arası hiyerarşik yapı içinde konumlanmak ister (Bourdieu 2014).

Erkekler arasındaki bu hiyerarşik konumlanmayı ayrıntılı bir şekilde inceleyerek güncel erkeklik çalışmalarında öne çıkan en önemli isim Connell olmuştur. Connell'in erkekler ve şiddete dair analizleri alandaki en ciddi tartışmaya öncülük etmiştir. Connell birbirleriyle ilişkili olarak kurulan farklı erkeklik türleri olduğunu belirtir (Connell 1998). Bourdieu gibi Connell da ataerkil sistem ve erkek egemen yapıya işaret eder ve şiddeti erkek egemen toplumun ayrılmaz bir parçası olarak nitelendirir, fakat bu sisteme katılan erkekler arasındaki farklı hiyerarşik ilişkilenecekleri de vurgulamadan geçmez. Her şeyden önce, tarihsel olarak kuralları değişebilen bu erkeklik oyununda hegemonik olan belli bir erkekliğin öne çıkmasından bahsedilir. Hegemonik erkekliğin kuruluşu çeşitli biçimlerde ve düzeylerde şiddet içerir. Çocukken sokakta yenilen dayaktan, üst sınıf erkeğin alt sınıf erkek üzerindeki sembolik şiddetine kadar şiddet burada kurucu niteliktedir ve üstelik şiddetin öznesi de nesnesi de erildir. Aslında "hegemonik erkeklik" salt bir değer ya da ideal olarak sadece bir azınlığa ait bir olgudur fakat oyunu kuran, kartları sürekli yeniden dağıtan bir mahiyete sahiptir. Hatta hegemonik erkeklik toplum içinde ayrıcalıklı olarak görülebilecek erkekleri dahi temsil etmez; (Connell 1998) daha çok erkeklerin sahip olduğu iktidarı ayakta tutma ve diğer erkekleri bu iktidarla işbirliğine yönlendirerek, rıza yaratarak kendi egemenliğine dâhil etme amacı taşır. (Hanke 1992) Buna göre ataerkil sisteme katılan diğer erkekler hegemonik erkekliği tanıyıp onunla işbirliği içine girerler ve bu işbirliğinin içindeki konumlarına bağlı olarak ataerkil sistemin kazancından pay alırlar. Connell, şiddet pratiğinin - belli sınırlar dâhilinde- alt sınıf erkekler için uygun görülmesini, müsamaha gösterilmesini ve alt sınıf erkeklerin şiddete kısıtlanmasını, ataerki ve kapitalizmin birlikte yer aldığı ortak sistem içinde alt sınıf erkekler, sistemle işbirliği yaptıkları sürece tanınmış bir ayrıcalık olarak yani "ataerkil pay" olarak değerlendirir (Sancar 2009). Sembolik ya da ekonomik şiddetin daha üst tabaka erkekler tarafından elde tutulduğu gerçeği karşısında, alt sınıf erkekler, şiddetin eylemsel ve pratik olarak

temaşa edilen mahiyetleri kalmaktadır. Bu tür ayrıcalıklar “fantezi tatmini” ya da “yer değiştirilmiş saldırganlık” olarak görülür. Fakat en temel ayrıcalık, kadınların erkeklere tabii kılınması ve erkeklerin bu asimetrik ilişkiden karşılıksız faydalanıyor olmasıdır (Connell 1998). Sisteme dâhil olan alt sınıftan erkekler için bu tarz bir şiddet ayrıcalığı bir nevi “telafi stratejisi” olarak nitelendirilir (Sancar 2009).

Connell’in erkekliğe dair yaklaşımı ufuk açmış olsa da eleştirilere de uğramıştır. Özellikle eril şiddet konusunda günümüzde devam eden tartışma önem taşımaktadır. Örneğin Hall, Connell’in ataerkil pay ve ayrıcalık açıklamasını “erkeklik kaybı” ve “erkeklik krizi” tartışmaları üzerinden eleştirir. Şiddetin alt sınıftan erkekler için ideolojik bir kandırmaca görevi üstlendiğini belirten Hall, bunu bir ayrıcalık olarak değil bilakis “erkeklik kaybı” olarak nitelendirir (Hall 2002). Alt sınıfların şiddetle özdeşimi iktidarın dışlama stratejisi olarak görülür. Böylelikle alt sınıf erkekler “vahşi erkekler” olarak temsil edilerek sınıfsal bir dışlamaya maruz kalırlar. Hall, şiddetin bir erk meselesi olmaktan çok bir çaresizlik, öfke ve hınç meselesi olduğunu ileri sürer. Alt sınıf erkekler buldukları şiddet sarmalı içinde siyasetin ve toplumun dışına çekilirler. Bu açıdan hegemonya ile bağdaşmayan şiddet daha çok tepkisel boyutuyla ele alınmalıdır (Hall 2002). Hall erkeklik kaybı ya da krizinden bahseden tek isim değildir; Mairtin Mac an Ghaill’in (1994), Susan Faludi’nin (1999) ve Tony Jefferson’un (2002) çalışmalarında da erkekliğin kapitalist toplumdaki beklentileri karşılamakta zorlanarak kriz içine girdiği vurgusu dile getirilir. Buna göre erkeklik krizi, toplumun alt tabakasını oluşturan fakir ve genç erkeklerin yaşadığı bir durum olmaktan ziyade, bütün olarak egemen kabul edilen erkeklik değerlerinin yaşadığı bir krizdir. Bu çerçevede şiddet uygulayan erkeklerin aslında ataerkil düzenin öncü kuvveti olmaktan çok erk kaybı içinde olan ve sistematik olmaktan ziyade tepkisel olarak şiddete yönelen erkekler olduğu vurgulanır. Giddens bunu modernizmle beraber erkeklerin kadınlar üzerindeki hâkimiyet ve denetimlerini kaybetmelerinin sonucu olarak tarif eder (Giddens 2014). Kadının kamusal alanda görünürlüğünün artması, erkeğin aile içinde kadının üzerindeki denetimini zora sokmuş ve bu durum bir erkeklik krizi yaratmıştır. Geleneksel toplum yapısının değişmesi, aile ilişkileri ile beraber kadın erkek ilişkilerini de değiştirmiştir. Netice itibarıyla Giddens cinsel şiddetin, ataerkil tahakkümün güçlü değil daha çok zayıf olduğu durumda kadını denetim altında tutmak üzere bir araç olduğunu vurgular (Giddens 2014). Hollstein da Giddens’in modernizmle birlikte erkekliğin zayıfladığı savına katılır. Hollstein savını daha da ileri götürerek modernizmin erkekleri kendi erkekliklerinden uzaklaştırdığını iddia eder (Hollstein 1988). Bilhassa cinsiyete dayalı işbölümündeki değişim ve teknolojik gelişmeleri erkeklik mitini tehdit eden unsurlar olarak nitelendirir. Şiddet boyutunda ise Hollstein’in analizi dikkate değerdir. Hollstein modern toplumsal yapının erkekler üzerinde güç kaybı sonucunda erkekler üzerinde bir “baskı deneyimi” yarattığını ifade eder ki buradaki can alıcı nokta erkeklerin baskı deneyiminin kadınlarınkinden farklı olmasıdır (Hollstein 1988). Bunun sebebi ise erkeklerin baskıyı kadınlar gibi tanımlamaktan uzak olmalarıdır. Bu belki erkeklerin toplumsal değişime uyum sağlamak ve yeni stratejiler geliştirmek konusunda daha başarısız olduklarını aklı getirebilir. Buna göre şiddetin sebepleri ataerkil denetimin bir uzantısı olarak değil de ancak onun zaafı olarak anlaşılabilir. Kimmel (Kimmel 1987) ve Kaufman gibi erkeklik çalışmalarına önemli katkılar sunmuş isimler de günümüz piyasa koşulları, teknolojik gelişim, artan rekabet ve kadın erkek ilişkilerindeki geleneksel rollerin değişimi nedeniyle bir erkeklik krizinin geliştiği savına katılırlar (Sancar 2009).

Erkeklik krizine dair açıklamalar şiddetle ilgili çalışmalarda kuramsal olarak izini süreceğimiz izleklerden birini oluştursa da bu kavrama yöneltilen eleştirileri de değerlendirmeye almak gerekir. Erkeklik krizinin sonuçları itibarıyla hep olumsuz olduğu ve erkeği bir nevi muhafazakârlık kısılcığında tuttuğunu düşünmek, erkeklik deneyimini tek tip bir kategori içinde ele alma riskini taşır. Robert Bly’nin bahsettiği üzere erkeğin yaşam dünyası deneyimi her zaman aynı nitelik ve değerlere sahip değildir (Bly 2004). Bilhassa, değişen cinsiyet rolleri ve işbölümünün, erkeklerin geçmişten gelen geleneksel ya da kendi geçmişlerinde edindikleri bireysel deneyimler, hayaller, idealler ve bunlara bağlı erkeklik rollerini değiştirme eğilimde olduğunu da gösterir (Bly 2004). Toplumsal değişimin sonucu ve gereği geleneksel erkek rolü ve bu rolün getirdiği ayrıcalık sıkıntıya girmektedir. Daha çok gelenek yoluyla aktarılan erkeklik kalıpları yeni toplum yapısı karşısında gücünü kaybederken yeni oluşan erkeklik tepkisel olarak şiddete meyledebilir. Fakat yine de erkeklik krizi yaklaşımı güncel erkeklik deneyimiyle sınırlandırıldığında, erkekliğin icrasının modern öncesi, geleneksel toplumlarda sanki sorunsuz bir biçimde gerçekleştiği düşüncesine kapılmamıza neden olabilir. Erkeklik krizi üzerinden yapılan analizlere cevap veren Connell, erkekliğin tarihsel ve ilişkisel kurulumuna vurgu yaparak erkeklik ve şiddetin her türünün birbirinden ayrılmaz şekilde her zaman var olduğunu yineler (Connell 2002). Connell için erkeklik geç modern ve endüstri sonrası toplumlarda farklılaşma göstermiş olabilir fakat işleyiş açısından hegemonya her zaman ilişkiseldir ve kurumsallaşmış ataerki tarafından destek görülür (Sancar 2009, 40). Buna

göre Connell, şiddetin sadece belli türlerini erkeklik krizi bağlamında ön plana çıkarmayı uygun bulmaz ve şiddetin farklı türleri olarak aile içi şiddetin, homofobik şiddetin, silahlı ve militarist şiddetin, erkek kavgalarının, iş sakatlanmaların ve emperyalist şiddetin geniş bir yelpazede kabul görülmesinin hegemonik erkeklikle ilişkili olduğunu belirtir (Connell 2002). Connell'dan yola çıkarak, erkekliğin tarihsel ve ilişkisel kurulumunu göz önünde bulundurup erk olarak erkek olmanın tarihin hemen hiç bir döneminde erkekler için kolay olmadığı söylenebilir. Kültürel ve toplumsal değişkenler erkeklik üzerinde farklı etkiler yaratarak erkekliği farklılaştırıp dönüştürse de erkekliği bir analiz nesnesi olarak ayrıca incelemek gerekmektedir. Leonard Kriegel bunu "Erkeklik yalnız bizim çağımızda değil, her çağda kazanılmak zorunda olunan bir şeydi" diye ifade eder (Gilmore 1997). Erkekliğin tarihsel olarak değişim gösteren kurulumu ve erki temsil etme sorumluluğu erkeğin, kendinden menkul olmayan bir erkekliği sürekli ispat etmesini gerektirir; bu ispat durumu erkek bireyi, sürekli sınanan, tehdit ve tehlike altında olan bir erkeklik performansı içine hapseder (Türk 2015; Zeybekoğlu 2013; Atay 2012). Pınar Selek, erkekliğin bir pişme hali olduğunu - hem olgunlaşma hem de zorluklara katlanabilme anlamında - belirterek şiddetin erkekliğini kurulumda elzem ve deneyimlenmesi gereken bir olgu olarak kanıksandığını belirtir (Selek 2008). Bu sebeple erkekler arası rekabet içeren oyunlar, müsabakalar ile kavgaya, savaş gibi risk alma durumlarında erkekler kolayca şiddete maruz kalma ya da tanık olma ihtimaliyle karşı karşıyadır. Cenk Özbay da erkekliğin kurulumu sürecindeki şiddet deneyime ve bunun erkekler için tehlike yaratan sonuçlarına değinmiştir. Özbay erkek olma-erkeklik yapma sürecine giriş ile şiddetin dilinin birbirine çok erken bir dönemde eklenildiğini ve akranlar arası ilişkiler boyunca kendi ispat etmek durumunda olan genç erkekler arasında nasıl yeniden kurulduğunun üzerinde durur (Özbay 2006). Özbay, genç erkekler arasında yaralanmanın en büyük sebebinin dolaylı veya direk şiddet olduğunu, bunu destekleyen bir erkekliğin sürdürülmesinin kendi başına meşakkatli bir mesele haline geldiğini ve bizzat bu zorluğun erkekliğin barışçıl bir yönde değişimi adına bir yol olabileceğini belirtir (Özbay 2003). Üstelik erkekler, bununla da sınırlı kalmayarak yeri geldiğinde şiddetin faili olmaları için baskı görebilir ya da bu yönde telkin edilebilirler. Lipman-Blumen'in toplumsal cinsiyet çalışmalarına kattığı homososyalite kavramı, erkek olmanın bir görev olarak nasıl telkin edildiğini, sadece erkeklere ayrılmış, erkekler arası ilişkilerin düzenlendiği mekânlarla ilişkilendirerek açıklamaktadır (Lipman-Blumen 1976). Bunun için erkekliğin sadece kadının karşıtı bir kimlik olarak değil, erkekler arası iktidar ilişkileri ve sosyal bağlarla kurulduğunu görmek gerekir (Lancaster 1994).

Bu literatür değerlendirmesinden çıkan ve bizim izlemeye çalıştığımız temel izlek şudur: Şiddeti erkekliğin özü itibarıyla kaçınılmaz olan ya da ataerkil yapının sağladığı bir iktidar aracı olarak görmek, erkeklik ve şiddet arasındaki ilişkiyi kavramak için uygun ve yeterli değildir. Şiddeti erkek kimliğinin kurulumunda merkezi kılan çeşitli toplumsal edimler, mekânsal pratikler, kurumlar ve öğretiler bulunmaktadır. Bütün bunlar şiddeti sadece dışarıdan gelen bir dayatma olarak değil, erkek olan öznenin "kendilik kaygısı" ve "kendilik pratikleri" (Foucault 2010) dâhilinde görmeye olanak sağlar. Foucault için iktidar salt baskı unsuru olmaktan ziyade üretici bir güce sahiptir ve iktidar sadece maruz kalanı değil failini de kuşatır (Foucault 1980). Bu sebeple şiddeti erkekliğin kendiliği içinde, bir öznel edimi olarak ele almakta fayda var. Şiddet vektörü tek yönlü olarak erkekten kadına ya da bir erkekten bir diğer erkeğe değil de aynı zamanda kendi içine dönen, failini de ezen bir olgu olarak değerlendirilmelidir (Atay 2012). Golberg'in "Erkek Olmanın Tehlikeleri" isimli çalışmasında da belirttiği üzere: "Erkek, erkeksi ayrıcalığı ve gücü için ağır bir bedel ödemiştir. Kendi duygularıyla ve bedeniyle olan bağı kaybetmiştir." Goldberg kitabında erkekler için kişisel gelişim sağlaması amacıyla - erkek özgürleşmesi hareketine hasretme amacı gütmeyen - erkek olmanın tahdit eden kurulumuna ve bunun zorluklarına değinmiştir. Golberg, erkeklerin birçoğu için olduklarından daha farklı olmaları için güvenilir ve cazip bir tercih ihtimalinin mümkün olmadığını belirtir (Goldberg 2010). Buna göre, erkekliğin imtiyaz ve yetki sahibi vasfı yerine özneyi kısıtlayan ve başkaları ile iletişimde özneyi güdük bırakan yönleri ön plana çıkarılmıştır. Bu şekilde, erkeklik deneyimine daha negatif bir konum olarak bakılabileceği gibi çok daha farklı bir kavrayış da devreye sokulmuştur. Atay'ın da sunmuş olduğu bu kavrayışa göre, erkeğin kadına yönelik şiddeti gözlenebilir bir olgu iken kendi kendine ettiği eziyet salt gözlemlenebilir olmaktan daha çok deneyimsel olarak kavranabilir bir olgudur. Kendisinin ifade ettiği gibi "erkeklik, dışadönük biçimde kadını, ama içedönük biçimde de erkeği ezmektedir" (s.52). Deneyimsel olanın içinde öznenin öz-yıkıcılığı hemen her zaman kendini göstermez fakat yine de öznenin türlü deneyimlerde kendisini sunar, saldırganlık edimi buna bir örnek teşkil edebilir (Atay 2012).

İster ataerkil sistem açıklamaları olsun isterse de daha tarihsel ve toplumsal olarak değişen cinsiyet rolleri olsun, erkekliğin bir öznel olarak da farklı anlamlara gelebileceği ve gündelik hayatta kişiler arası ilişkiler boyunca şekillendiğini aklımızda tutmak gerekir. Buna göre erkeklik bir arzu stratejisi olarak erkek

özneler için bir anlam ve motivasyon kaynağı olabiliyorken, diğer yandan da kişisel arzuları zora sokan, bireyi kazanılması zor bir edim içinde sürekli yoran bir mahiyeti vardır (Sancar 2009). Feminizmin 70'li yıllardaki mücadelesini takiben gelişen erkeklik çalışmaları ve erkek özgürlük hareketi, kadının erkeklikten çektiği gibi erkeğin de erkekliğin altında ezildiğini vurgular. Pro-feminist hareket gibi farklı sosyal inisiyatifler LGBTT ve feminist politikaların eşliğinde kendi erkekliklerini sorgulayan erkekleri bir araya getirmiştir.

Türkiye'de ise, şiddet üzerine erkek deneyimlerinin ele alındığı az sayıda araştırma bulunmaktadır (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü 2015, 2008). Bunlar, Türkiye'de kadına yönelik şiddet konusunda yapılan diğer araştırmaların dâhilinde ele alınmıştır. Takip eden bölümde bunlardan daha detaylı bir şekilde söz edilecektir.

Türkiye'de Kadına Şiddet Araştırmalarında Erkekler Sorunu

Türkiye'de kadına şiddet araştırmalarının oldukça kısa bir tarihi vardır ve henüz oldukça yetersiz bir görünüm sunmaktadır. Bu yetersizlik içinde erkekleri araştırmaya doğrudan dâhil eden araştırmaların daha da az olduğu dikkat çekmektedir. Tarihsel olarak bu kısa literatür genel hatlarıyla şöyle değerlendirilebilir: Türkiye'de 1994 yılına kadar aile içi şiddeti yaygın bir şekilde inceleyen bir araştırma yoktur. 1994 yılında kadar yapılan bazı araştırmalar, ya başka bir araştırmanın alt kısmı olarak ya da hastane ve sığınak gibi yerlerde yapılan ve genelleştirilemeyen türden sonuçlar veren araştırmalardır (İlkkaracan vd. 1996; T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu 1995, 25-29; T.C. Başbakanlık Raporu 1988), 1988'de PİAR araştırması bu konuda yapılan ilk araştırmadır (İlkkaracan vd. 1996, 36-37; TC Başbakanlık KSGM Raporu 1992). İlk kez 1994 yılında Başbakanlık Aile Kurumu'nun yaptırdığı araştırma ile geniş çaplı bilgilere ulaşılmıştır. 2000 yılındaki gelişmeler daha geniş çaplı ve ciddi araştırmaların yapılması gereğini hissettirmiş ve araştırmaların sayısı artmıştır. 1994 araştırmasından sonra ülke çapında yapılan ilk araştırma olan A. Altınay ve Y. Arat'ın 2008 tarihli "*Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet*" adlı TÜBİTAK araştırması, hem şiddetle mücadeleyle dair niteliksel bir araştırmadır hem de alandan verileri (56 ilde 1800 evli kadınla görüşülmüştür) kapsamaktadır (Altınay ve Arat 2008). Türkiye'de kadına şiddet konusundaki saha bilgisi açısından en önemli kilometre taşı, 2008 yılında yapılan Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün KSGM için yaptığı "*Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*" araştırmasıdır. "Bu konuda dünyada ve ülkemizde yürütülmüş, örneği en büyük ve içeriği en kapsamlı araştırma" olarak tanımlanan bu araştırma ile şiddetin yaygınlığı, biçimleri, derecesi, nedenleri ve şiddetin yol açtığı sorunlar, baş etme yolları konusunda ayrıntılı bilgiler hem niceliksel hem niteliksel yöntemlerle toplanmıştır (s.13). Son olarak 2008 araştırmasına takip araştırması niteliğinde olan 2015 tarihli "*Türkiye'de Kadına yönelik Şiddet*" araştırması yapılmıştır. Bu araştırmada ülke genelinde 7462 kadınla niceliksel araştırmanın yanı sıra kadın ve erkeklerle yapılan niteliksel veriye yer verilmiştir.

1994'den günümüze kadar yapılan bu araştırmalarda erkekler araştırmalara dolaylı ya da marjinal olarak dahil edilmişlerdir. Yine de bu araştırmalarda şiddetin nedenlerine ve temel dinamiklerine dair saptanan bulgular üzerinden erkeklik söylemleri ve deneyimlerine dair bazı önemli bilgiler çıkarılabilir. Örneğin Altınay ve Arat'ın TÜBİTAK 2008 Araştırmasında "Erkekler neden şiddet uyguluyor?" açık uçlu sorusuna kadınların verdikleri yanıtlar üzerinden, (% 13 itaatsizlik, %14 ekonomik sorunlar, %6 geçimsizlik, %9 psikolojik sorunlar, %13 erkeklerin güçsüzlükleri, acizlikleri, %10 erkeklerin kendilerini daha üstün görmeleri, %4 şiddeti üstünlük sağlama aracı olarak kullandıkları) araştırmacılar "görüşülen kadınların dörtte biri, dayak, iktidar ve hâkim erkeklik kurguları arasındaki ilişkiye dair yapılan feminist çözümlere yakın durmaktadır" diye yorum yapmışlardır (Altınay ve Arat 2008, 76). Son olarak 2014 araştırmasında işaret edilen temel dinamikler bu konuda daha net bir fikir verebilir. Bu araştırmaya göre kadınlar en fazla yakın ilişkide oldukları erkekler tarafından şiddete maruz kalmakta, maruz kalınan fiziksel veya cinsel şiddet yaşa ve eğitim düzeyine göre farklılaşmakta, kadının eğitim düzeyindeki artışla şiddet azalmakta, daha erken yaşta evlenme fiziksel şiddet riskini artırmaktadır. Ayrıca erkeklerin arasında oldukça küçük bir grubun alkol, uyuşturucu, kumar gibi alışkanlıklara sahip olduğu, buna karşın erkeklerin başka erkekler ile kavga etmeleri, kendi ailelerinde annelerinin uğradığı fiziksel şiddete tanıklık etmeleri ve kendilerinin aile içinde fiziksel şiddete maruz kalmalarının şiddet uygulamaları açısından daha etkili olduğu bulgulanmıştır (Altınay ve Arat 2008, 120- 121).

Erkeklerin şiddete başvurma nedenleri ve dinamikleri hakkında kadınlardan edinilen bu bilgilerin dışında doğrudan erkeklerle görüşmelere yer veren araştırmaların sayısı ne yazık ki çok azdır. Bunlar 2006 tarihli A.Bora ve İ.Üstün, ve S. Sancar'ın 2009 TÜBİTAK araştırmaları ile 2008 ve 2015 KSGM-Hacettepe Nüfus Etütleri Araştırmalarıdır.

Aksu Bora ve İlknur Üstün'ün *Sıcak Aile Ortamı: Demokratikleşme Sürecinde Kadın ve Erkekler* isimli çalışmalarında erkeklerin şiddet konusundaki düşüncelerine yer verilmiştir. Çalışma erkeklerin şiddet kültürünün bir parçası olmalarına rağmen şiddet hakkında konuşmakta zorlandıklarını tespit etmiştir. Erkekler arasında şiddete maruz kalma oranı hiç de düşük olmamasına rağmen, erkeklerin kendi şiddet deneyimlerini daha soyut ve gayri-kişisel olaylar olarak anlatma eğiliminde oldukları görülmüştür (Bora ve Üstün 2006).

Türkiye'de erkeklerin şiddet olgusunu nasıl tanımladıkları ile ilgili bilgiler Sancar'ın 2005 TÜBİTAK araştırmasında da ele alınmıştır (Sancar 2009). Bu araştırma Türkiye'de erkek katılımcılarla erkeklik üzerine yapılan en kapsamlı araştırmalardan biridir. Her ne kadar, araştırma erkeklerle ilgili genel bilgilendirici mahiyette olsa da şiddet ve erkeklik arasındaki bağ, erkeklerin şiddet algısı ve deneyimleri hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamıştır. Bu araştırma hem erkekler ve şiddet olgusunun beraber daha derinlikli bir analiz gerektirdiği fikrini doğrulanmış hem de Türkiye'de erkeklik çalışmalarının toplumsal iktidar ilişkilerini anlamlandırmada ne kadar gerekli olduğunu göstermiştir. Sancar'ın bu araştırması Türkiye'deki güncel erkeklik mevzularını erkeklik çalışmaları literatürü üzerinden incelemiştir. Araştırmada doğrudan erkekler ile görüşülmüş ve cinsler arası eşitliğin ve erkek olma sorumlulukların ne anlama geldiği anlamaya çalışılmıştır (Sancar 2009). Erkekler, bu iki ana hat etrafında hem kadına karşı şiddet hem de erkekler arasındaki şiddet meselelerinden bahsetmişlerdir. Fakat bu araştırmadan elde edilen sonuç Bora ve Üstün'ün elde ettiği sonuçlar gibi, erkeklerin kendi şiddet deneyimleri üzerine ifadeleri daha genel ve soyut özelliklere sahip olduğunu göstermektedir (Sancar 2009). Bu açıdan bakıldığında Hollstein'in erkekler üzerinden kavramsallaştırdığı "baskı deneyimi" ne dair vurgusu önem kazanıyor (Hollstein 1988). Buna göre, Hollstein'in erkeklerin şiddeti kadınlara göre tanımlamakta zorlandıkları yönündeki tespitine itibar edilebilir. Bunun, erkeklerin fail, tanık ve kurban olarak farklı biçimlerde dâhil oldukları ve erkeklik deneyimlerini doğrudan hedef alan bir şiddet deneyiminin karmaşık yapısına işaret ettiği düşünülebilir (Hollstein 1988).

Hacettepe Üniversitesi'nin 2010 Araştırmasında, bu alanda çalışan farklı meslek gruplarından uzman erkekler dışında 7 şiddet uygulamış erkekle derinlemesine görüşmeler yapılmış ve sonuçlar analiz edilmiştir (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü 2008, 103). Dolayısıyla sadece şiddet uygulamış erkeklerle ve sadece şiddet mağduru olan kadınlarla görüşülmüştür. Kadınlar ve erkeklerle yapılan bu görüşmelerde hem benzerlikler hem de farklılıklar tespit edilmiştir. Örneğin kadın ve erkekler evlilik anlatılarında, eşlerin birbirini tanımadan ve çoğu zaman ailelerin isteğiyle ve erken yaşta evlendirilmiş olmaktan kaynaklanan anlaşmazlıklara işaret etmişlerdir. Yine, şiddetin kuşaklar arası aktarımı ve normalleştirilmesi konusunda benzer anlatılar görülmüştür (s.106) Erkek ve kadının yetiştiği ailede şiddetin yaşanması ve şiddete tanık olunması durumu, sonradan kurdukları ailedeki şiddet davranışlarına neden olarak gösterilmektedir. Baba evinde uğranılan şiddetin, erkeklerin sonradan şiddet uygulamalarında, kadınların ise şiddeti kabullenmelerinde güçlü bir etken olduğu saptanmıştır. Kadınlar ve erkekler arasındaki asıl farklılık, şiddet deneyimlerinin anlatılması konusunda ortaya çıkmaktadır. Kadınlar uğradıkları şiddeti somut bir yaşanmışlık olarak ayrıntılı olarak anlatırlarken, erkekler bu konuda konuşurken zorlanmakta; ya da şiddeti kazara olmuş, önemsiz, daha çok kadının kışkırtması ile gerçekleşen bir olay olarak anlatmaktadırlar. Erkekler anlatımlarında şiddet deneyiminden çok, şiddetin nedenlerini ve kaçınılmazlığını vurgulamayı ve çözümler üzerinde konuşmayı tercih etmişlerdir (s.111). Cinsel şiddet kadınların zor konuştukları, erkeklerin ise hiç konuşmadıkları bir konu iken, ekonomik şiddet hem kadınlar da hem erkeklerin söyleminde öne çıkmaktadır. Bu durum araştırmada "kadınlar sıklıkla ekonomik sıkıntılarında ve maddi açıdan mağdur bırakıldıklarından söz ederken erkeklerin bir kısmı da işsizlik, yoksulluk ve evlerinin geçimini sağlayamamaktan, onları strese sokan ve şiddetin yolunu açan bir unsur olarak söz etmektedirler. Erkekler toplumun kendilerinden beklediği rolü oynayamadığında, bir de bu durum eşleri tarafından dile getirildiğinde anlaşmazlık ve şiddetin yolu açılmaktadır" diye ifade edilmiştir. (s. 118). Ayrıca genç ve eğitilmiş erkekler evin geçimini sağlama yükümlülüğünün bir şiddet biçimi olduğuna, bu rolü eşlerin istediği şekilde oynamanın zor olduğuna işaret etmişlerdir. Erkekler sözel şiddeti şiddet saymamakta, ama kadından geldiği zaman fiziksel şiddetin yolunu açan kışkırtıcı bir sebep olarak değerlendirmektedir. Kadının sürekli olarak erkeği kışkırtması şiddetin temel nedeni olarak gösterilmiştir. Kadın ve erkek görüşmelerinde şiddetin nedenleri olarak öne sürülen başlıklar şunlardır: kadın erkek ilişkisinde yaşanan sorunlar, psikolojik sorunlar, ekonomik sorunlar, erkeğin kötü alışkanlıkları, erkeğin ailesinden kaynaklanan sorunlar, erkeğin (ya da kadının) kıskançlığı, erkeğin (ya da kadının) başkasıyla ilişkisi (s. 124). Araştırmacıların vardığı sonuç şudur: "Erkeklerin şiddetin nasıl yaşandığına dair anlatıları, bu durumun eşlerini istedikleri biçimde kontrol edememe, onun üzerinde yeterince otorite kuramama, kendilerini ipleri elinden kaçırma konumunda hissetme, ya da eşin

beklenen bazı görevleri yerine getirmemesi durumunda ona görevlerini hatırlatma ile ilgili olduğunu göstermektedir.” (s. 131)

2015 Araştırmasında 25-35 yaşında erkeklerle odak grup görüşmeleri yapılmış; ayrıca eşini yaralamış veya öldürmüş olan ve halen cezaevinde bulunan 12 erkekle de derinlemesine görüşmeler yürütülmüştür (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü 2015). Erkeklerle yapılan odak grup görüşmelerinde şiddetin nedenleri olarak ileri sürülen görüşler, güç ilişkilerinin sonucu olarak şiddet, şiddetin meşru kabul edilmesinde ailenin etkisi, erkeklerin aldatılma ve namus algısı, kadınların haklarının bilincinde olmaları ve itaat etmemeleri, erkeğin evi geçindirme sorumluluğu, alkol kullanımı çerçevesinde dile getirilmiştir. Ayrıca erkeklerin şiddetle mücadeleye ilişkin ve özel olarak 6284 sayılı kanuna dair düşünceleri ve şiddetin medyadaki görünürlüğüne dair fikirleri gibi başlıklar altında değerlendirmeler yapılmıştır. Kadınları yaralayan veya öldüren erkeklerle yapılan görüşmelerde varılan sonuç, bu erkeklerin şiddeti önemsemedikleri ve kadınları suçlayarak kendilerini haklı çıkarma eğiliminde olduklarıdır (s.240). Erkekler genellikle aldıkları cezaları hak etmediklerini düşünmektedirler. Erkeklerin çoğu 6284 sayılı kanun hakkında olumsuz görüş bildirmişler, özellikle evden uzaklaştırma tedbir kararının erkekleri daha fazla şiddete sevk etme ihtimalinden söz etmişlerdir. Burada dikkat çeken nokta, özellikle şiddet suçlusu olan erkeklerin yasaların ve devletin kadınların yanında yer alması nedeniyle duydukları şaşkınlık, mağduriyet ve gücenme hissidir (s.250). 2014 Araştırmasında genç erkeklerle yapılan odak grup görüşmelerinde sosyo-ekonomik (eğitim) statüsü yüksek genç erkekler ile düşük olanlar arasında kadına şiddetin nedenleri, konusunda temel bir farklılık gözlenmiştir. İlk grup erkekler kadına şiddeti, toplumun yapısı, gelenekler, erkeklerin yetiştirilme biçimleri ve güç ilişkileri gibi kavramlar ile açıklarken, ikinci gruptakiler maddi sorunlar ve çalışma yaşamının erkekler üzerinde yarattığı baskılara işaret etmişlerdir (s.225). Kadına şiddetin nedenleri olarak, ailelerin çocuklarını yetiştirme biçimleri, geleneksel kadın-erkek rollerinin değişmesi, bu değişimi daha fazla yaşayan kadınların haklarının bilincinde olması, erkeklerin ise daha az değişmesi, evi geçindirme sorumluluğunun erkeklerde olması, ekonomik sorunlar, erkeğin alkol kullanımı, erkeklerin namus algısı ve aldatılma algısı gibi konular dile getirilmiştir. Araştırmacılar bu sonuçları “bu konuşmalarda dile getirilen nedenlerin birçoğu erkeklerin erkek olmalarından kaynaklanan ve toplum tarafından desteklenen güçlerini kadınlara karşı kullanmalarıyla ilgilidir” diye yorumlamıştır. (s. 226).

Türkiye’de yine çok az sayıda olmakla birlikte kadına şiddet suçlusu erkeklerle yapılmış bir kaç araştırma daha vardır. Aslıhan Burcu Öztürk’ün 2014 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı’na sunduğu “Erkeklik ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet: Eşine Şiddet Uygulayan Erkekler” başlıklı doktora tezi bu araştırmalardan birisidir (Öztürk 2014). Öztürk, 18 erkekle yaptığı derinlemesine görüşmeler yoluyla elde ettiği verileri, erkekliğin anlamı, krizdeki erkeklik, çocukluk ve yetişkinlik dönemlerinde erkekliğin güç ve şiddet ekseninde oluşumu, şiddete bakış ve bireysel dönüşüm başlıkları altında yukarıda değinmiş olduğumuz kuramsal tartışmalar ışığında yorumlamıştır. Bu çalışmada erkeklerin çeşitli şiddet deneyimleri ile beraber faili oldukları şiddeti nasıl algıladıkları birbirleriyle ilişkilendirilerek analiz edilmiştir. Buna göre erkekler kendi uyguladıkları şiddeti, ya erkeklerin hakkı olarak görüyor, ya ona karşı duyarsız kalıyor, ya inkar ediyor, ya da öfkeyle temellendiriyorlar. Fakat şiddet karşısındaki bütün bu algılar, erkekliğin sarsılan iktidarına işaret etmektedir. Erkekler, şiddet yoluyla sarsılan iktidarlarını tekrar tesis etme arayışı içerisinde, içinde buldukları erkeklik kriziyle mücadele etmeye çalışırlar. Buna göre, erkeklik krizinin “kadınların çeşitli toplumsal gelişmelerle birlikte toplumsal yaşamda güçlenmeye başlamaları sonucunda özellikle evlilik yoluyla üzerlerinde kurulan iktidara karşı direnme olanaklarının gelişmesi sonucu yaşandığı” tespitinin öne çıktığı bu çalışma (Öztürk 2014) bizim araştırma sorumuz açısından değerli bir katkı niteliği taşımaktadır. Ayrıca bu çalışmada erkeklerin çocukluk ve yetişkinlik dönemlerinde maruz kaldıkları şiddet sorununa da dikkat çekilmiş olması bizim için önemlidir.

Yine de, bu makalede sunulan kuramsal yaklaşım çerçevesinde Türkiye’deki araştırmaları değerlendirdiğimizde, ne yazık ki hem bu kuramsal tartışma açısından hem de tartışmaya zemin sağlayacak ampirik araştırmalar açısından eksiklik olduğu söylenmelidir. Kadına yönelik şiddet ve diğer şiddet biçimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen ve erkekleri aktör olarak ciddiye alan bir yaklaşım gereklidir. Bunun için, erkek öznelerin çeşitlenen şiddet deneyimleri karşısındaki farklı tutum, algı ve söylemleri dikkate alınmalıdır.

Sonuç Yerine

Sonuç olarak Türkiye'deki mevcut literatür henüz çok yetersiz olmakla birlikte, gelecekte bu alanda gerçekleştirilecek araştırmalar için izlenebilecek bazı temaları sunmaktadır. 2008 ve 2015 araştırmalarında bu konudaki kuramsal tartışmaya hiç değinmemekle birlikte, sunulan bulguların bir kısmı "erkeklik krizi" tezlerini destekler niteliktedir. Altınay ve Arat'ın 2008 TÜBİTAK araştırmasında ise çok açık biçimde kadınların daha fazla hak arayışı içinde olmaları ile şiddet arasındaki bağlantıya işaret edilmiş olması önemlidir. En yol gösterici araştırmalardan biri de Sancar'ın 2005 tarihli TÜBİTAK araştırmasıdır. Bu araştırma doğrudan erkeklerle yapılan bir araştırma olarak alanında öncü konumdadır ve şiddet deneyimine dair erkek söylemlerine yer verilmiş olması çok değerlidir. Bu sayede, Türkiye'de erkeklik ve şiddet arasındaki bağlantı tek boyutlu olmaktan çıkıp daha katmanlı bir iktidar analizi dâhilinde ele alınmaya başlanmıştır. Burada, hegemonik erkekliğin etrafında, ona eklenen ya da onunla ilişki içinde bulunan farklı erkeklik deneyimlerinin tanımlanması ve erkekliğin bir iktidar meselesi olarak kurulumunda karşılaşılan güçlüklerin anlaşılması, kadına şiddeti kavramsallaştırmak açısından önem taşımaktadır.

Tüm bu değerli katkılara rağmen mevcut literatür, özellikle erkeklik deneyimini daha ayrıntılı içermesi ve açıklaması için yapılacak özgün katkılara ihtiyaç duymaktadır. Bunun için de kadına şiddet literatürü ile yeni gelişen erkeklik çalışmaları arasındaki henüz zayıf olan bağlantıyı güçlendirmek gerekmektedir. Şiddet karşındaki erkeklik deneyimini tanık, fail ve mağdur konumları dâhilinde, erkeğin kadına, erkeklerin kendi aralarında ve erkeğin kendine yönelen şiddeti dolaylarıyla iç içe geçecek bir şekilde ele almanın şiddet ve erkeklik ilişkisini kavramak için elzem olduğu anlaşılmaktadır.

Kaynakça

- Altınay, Ayşe Gül ve Yeşim Arat. *Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet Araştırması* (İstanbul: Punto, 2008).
- Anderson, Kristin L. "Gender, Status and Domestic Violence, An Integration of Feminist and Family Violence Approaches" *Journal of Marriage and the Family*, 59(3), (1997): 655-669.
- Anderson, Kristin L. "Theorizing Gender in Intimate Partner Violence Research", *Sex Roles*, 52(11\12), Haziran 2005.
- Atay, Tayfun. *Çin İşi Japon İşi: Cinsiyet ve Cinsellik Üzerine Antropolojik Değıniler*. (İstanbul: İletişim, 2012).
- Bly, Robert. *Sert Erkek, Güçlü Erkek*. (İstanbul: Gendaş Kültür, 2004).
- Bora, Aksu ve İlknur Üstün. *Sıcak Aile Ortamı: Demokratikleşme Sürecinde Kadın ve Erkekler*. (İstanbul: Tesev, 2006).
- Bourdieu, Pierre. *Eril Tahakküm*. (İstanbul: Bağlam, 2014)
- Brownmiller, Susan. *Against Our Will: Men Women and Rape*. (Harmondsworth: Penguin, 1976)
- Connell, Raewyn W. "On Hegemonic Masculinity and Violence: Response to Jefferson and Hall". *Theoretical Criminology*, 6(1), (2002): 89-99.
- Connell, Raewyn W. *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*. (İstanbul: Ayrıntı, 1998).
- Dempsey, Michelle Madden. "Towards a Feminist State: What does Effective Prosecution of Domestic Violence Mean?". *The Modern Law Review*, 70(6). (2007): 908-935
- Ertürk, Yakın. "Considering the Role if Men in Gender Agenda Setting: Conceptual and Policy Issue". *Feminist Review*, 7(1), (2004): 3-21.
- Ertürk, Yakın. *Sınır Tanımayan Şiddet*. (İstanbul: Metis, 2015).
- Faludi, Susan. *Stiffed: The Betrayal of the American Men*. (New York: Putnam, 1999).
- Flax, Jane, "Postmodernism and Gender Relations in Feminist Theory", *Feminism/Postmodernism*, L. Nicholson (der), Routledge, New York & London, 1990, s. 39-63.
- Foucault, Michel. *Cinselliğin Tarihi*. (İstanbul: Ayrıntı, 2010).
- Foucault, Michel. *Power and Knowledge- Selected Interviews and Other Writings 1972-1977*. (Brighton: The Harvester Press, 1980).
- Gelles, Richard J. ve Jon R. Conte. "Domestic Violence and Sexual Abuse of Children: A Review of Research in Eighties". *Journal of Marriage and the Family*, 52(4), (1990): 1045-1058.
- Ghail, Máirtín Mac an. *The Making of Men: Masculinities, Sexualities and Schooling*. (Buckingham: Open University Press, 1994).
- Giddens, Anthony. *Mahremiyetin Dönüşümü*. (İstanbul: Ayrıntı, 2014).

- Gilmore, David D. "The Manhood Puzzle". *Gender in Cross-Cultural Perspective*. ed. Caroline B. Brettell ve Carolyn F. Sargent (New Jersey: Prentice Hall, 1997)
- Godenzi, Alberto. *Cinsel Şiddet*. (İstanbul: Ayrıntı, 1992).
- Goldberg, Herb. *Erkek Olmanın Tehlikeleri*. (İstanbul: Bilim ve Sanat Yayınları, 2010)
- Griffin, Susan. *Rape: The All-American Crime*. (Ramparts, 1971).
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması 2015* (Ankara: TC. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015)
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet 2008*. (Ankara: TC. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008)
- Hall, Steve. "Daubing the Drudges of Fury: Men, Violence and the Piety of the 'Hegemonic Masculinity' Thesis" *Theoretical Criminology*, 6(1) (2002): 35-61.
- Hamel, John, "Towards a Gender-Inclusive Conception of Intimate Partner Violence Research and Theory: Part I: Traditionally Perspectives", *International Journal of Men's Health*, 6(1), 2007, s.36-53.
- Hanke, Robert. "Redesigning Men: Hegemonic Masculinity in Transition" *Men, Masculinity and the Media*, ed. Steve Craig (London: Sage, 1992).
- Hearn, Jeffrey. "Is Masculinity dead? A critique of the concepts of masculinity/masculinities" *Understanding Masculinities- Social Relations and Cultural Arenas*, ed. Máirtín Mac an Ghail. (Buckingham: Open University Press, 1996)
- Hollstein, Walter. *Nicht Herrscher, aber Kraftig: Die Zukunft der Männer*. (Hamburg: VSA, 1988)
- İlkkaracan, Pınar, Leyla Gülçür ve Canan Arın. *Sıcak Yuva Masalı: Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz*. (İstanbul: Metis, 1996).
- Jefferson, Tony. "Subordinating Hegemonic Masculinity" *Theoretical Criminology*, 6(1), (2002): 63-88.
- Kimmel, Michael S. *Changing Men: New Directions in Research on Men and Masculinity*. (California: Sage, 1987)
- Kimmel, Michael S. "'Gender Symmetry' in Domestic Violence: A Substantive and Methodological Research Review, *Violence Against Women*, 8, 2002.
- Lancaster, Roger. *Life is Hard: Machismo, Danger, and the Intimacy of Power in Nicaragua*. (Berkeley: University of California Press, 1994).
- Letherby, G. *Feminist Research in Theory and Practice*, (Buckingham: Open University Press, 2003).
- Lipman-Blumen, Jean. "Toward a Homosocial Theory of Sex Roles: An Explanation of the Sex Segregation of Social Institutions" *Signs*, 1(3) (1976): 15-31.
- MacKinnon, Catharine A. "Feminism, Marxism. Method and the State". *Signs* 7(5) (1982): 515-544.
- MacKinnon, Catharine A. *Feminist bir Devlet Kuramına Doğru*. (İstanbul: Metis, 1995)
- Mansley, E. A., *Intimate Partner Violence: Race, Social Class and Masculinity*, (USA: LFB Publishers, 2009).
- Özbay, Cenk. "Erkeklik, Okul, Şiddet". (Bianet, 2006). <http://bianet.org/bianet/cocuk/78311-erkeklik-okul-siddet>
- Özbay, Cenk. "Beden, Erkeklik ve Savaş". (Bianet, 2003). <http://bianet.org/biamag/toplum/20593-beden-erkeklik-ve-savas>
- Öztürk, Aslıhan Burcu. *Erkeklik ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet: Eşine Şiddet Uygulayan Erkekler*. (Ankara: Hacettepe Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014)
- Sancar, Serpil. *Erkeklik: İmkansız İktidar*. (İstanbul: Metis, 2009).
- Savran, Gülnur. "Feminist Teori ve Erkek Şiddeti", *Defter*, v. 21, 1994.
- Scully, Diana. *Cinsel Şiddeti Anlamak*. (İstanbul: Metis, 2014).
- Segal, Lynne. *Ağır Çekim: Değişen Erkeklikler, Değişen Erkekler*. (İstanbul: Ayrıntı, 1992).
- Segal, Lynne. *Gelecek Kadın Mı?*. (İstanbul: AFA, 1990)
- Segal, Lynne. "Şiddetin Kurbanları: Toplumsal Cinsiyet Manzarasına Bakış", *Günümüzde Şiddet: Ya Barbarlık Ya Sosyalizm, Socialist Register*, 2010.
- Selek, Pınar. "Akıllı Ol!" *Cinsiyet Halleri* ed: Nil Mutluer (İstanbul: Varlık, 2008): 220-232.
- Taylor, Rac ve Jasinski Jana L. "Femicide and the Feminist Perspective", *Homicide Studies* 15, 2011.
- T.C. Başbakanlık. *Kadınların sorunları ve Beklentileri* (Ankara: PİAR Gallup, 1988)
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. *Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları* (Ankara: Bizim Büro, 1995).
- T.C. Başbakanlık KSGM Raporu. *Türk Kadınına Gündemi Araştırması* (Ankara: PİAR Gallup, 1992).
- Topçu, Sedat. *Cinsel İstismar*. (Ankara: Phonenix, 2009).

- Türk, H. Bahadır. “Şiddete Meyyalım Vallahi Dertten: Hegemonik Erkeklik ve Şiddet”. *Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri*. Ed. Betül Yazar. (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015): 85-112.
- Welchmani, Lynn ve Sara Hossain. *Namus: Suçlar, Paradigmalar ve Kadına Yönelik Şiddet*. (İstanbul: bgst, 2014).
- Yazar, Betül. “Yakın İlişki İçindeki Şiddeti Feminist Bakışla Yeniden Düşünmek”. *Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri*. Ed. Betül Yazar. (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015): 13-52.
- Zeybekoğlu, Özge. *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Erkeklik Olgusu*. (Ankara: Eğiten Kitap, 2013).

